

Аннотация к рабочей программе по предмету «Родной язык»
1 класс на 2019-2020 учебный год

«Саха тыла» предмети үөрэтэргэ оноһуллубут улэлиир бырагыраама Саха тыла : үлэлиир бырагыраама : 1-4 кылаас / Л.В Захарова. – Дьокуускай : Бичик, 2017. – 48с. – («Саха оскуолата») тирэҕирэн оноһулунна.

Үөрэтэр кинигэ:

1). Захарова Л.В. Саха тыла. 1 кылаас. Дьокуускай, Бичик, 2017

Үөрэх бырагыраамата Федеральной государственной үөрэх стандартыгар, үөрэх биридимиятин үөрэтии түмүктэригэр олобуран сурулунна.

Үөрэх предметин өйдөбүлэ

Төрөөбүт тыл — көлүөнэттэн көлүөнэҕэ бэриллэр ханнык баҕарар норуот улуу нэһилиэстибэтэ, киһи аймах ытык өйдөбүллэригэр (*сыаннастарыттан*) биирдэстэрэ. Төрөөбүт тыл — оҕоҕо тулалыр эйгэтин кырадатык билэр-көрөр, чугас дьонун-сэргэтин кытта истинник бодоруһар, ийиитэ уһуктар, өйө-санаата сайдар, өбүгэтин үөрэҕин утумнуур сүрүн эйгэтэ.

Ол иһин оҕону кыра сааһыттан оҕо тэрилтэтигэр, оскуолаҕа төрөөбүт тылынан иитии-үөрэтии сүрүн ирдэбил быһыытынан билиниллэн, Российской Федерация уонна Саха Республикатын үөрэххэ уонна тылга сокуоннарыгар ити өйдөбүл туспа ыстатыйанан киирэн, быраап быһыытынан көмүскэллээх, билини усулуобуйаҕа үгүс норуот тыла чөл туруктаах хааларыгар тирэх буолар.

Саха Республикатыгар саха тылын төрөөбүт тыл быһыытынан үөрэтии 1922 сыллаахтан тиһигин быспакка, үгүс оскуолаҕа үгүскэ кубулуйан, уопсай үөрэхтээһин оҕону сайыннарар биир сүрүн предметин быһыытынан билиниллэр. Ити кэм устатыгар сэбиэскэй да, билини да кэмнэ орто үөрэх систиэмэтигэр буолбут араас реформалар сыалларыгар-соруктарыгар сөп түбэһиннэриллэн, үөрэтии таһыма, хайысхата, ис хоһооно сайдан иһэр.

Билигин төрөөбүт тыл, федеральной государственной үөрэх стандартын (ФГУОС) ирдэбилинэн, уопсай үөрэхтээһин булгуччулаах чааһыгар киирэн, базиснай үөрэх былааныгар (*федеральной*) миэстэтэ, үөрэтиллэр чааһа чопчу ыйыллан үөрэтиллэр таһыма үрдээтэ. Алын сүһүөх оскуола таһымыгар төрөөбүт тылы үөрэх предметин быһыытынан үөрэтиигэ түмүк ирдэбили эмиэ федеральной государственной үөрэх стандарда сүрүннүүр.

Ити ааттаммыг докумуон быһыытынан, начаалынай үөрэхтээһин таһымыгар нуучча уонна төрөөбүт тылы үөрэтиигэ тэн таһымнаах түмүк ирдэнэр. Төрөөбүт тыл атын үөрэх предметтэрин кытта бииргэ оҕо личность быһыытынан сайдыытын хааччыйахтааҕа этиллэр, ону сэргэ урукку өттүгэр ирдэммэт сана булгуччулаах ирдэбили — үөрэнээччигэ үөрэх дэгиттэр дьайыыларын инэриини киллэрэр.

Үөрэх предметин сыала уонна соруга:

Начаалынай оскуолаҕа төрөөбүт тылы үөрэтии предметэ атын үөрэх предметтэрин ортотугар үөрэнээччи тылын-өһүн уонна өйүн-санаатын сайыннарар, сүрүн үөрэнэр үөрүйэҕи инэрэр кыагынан бас-көс балаһыанньаны ылар предмет буолар. Онон бу предмети үөрэтии таһымтан саха оскуолатыгар начаалынай үөрэхтээһин уопсай туруга, үөрэнээччи салгыы сүрүн оскуолаҕа ситиһиилээхтик үөрэнэрэ тутулуктаах.

Оҕо начаалынай оскуолаҕа үөрэнэр сааһыгар билиитэ-көрүүтэ, тыла-өһө уонна өйө-санаата тэтимнээхтик сайдар, ийиитэ уонна саныыр санаата судургутук олохсуйар буолан, төрөөбүт тылы бу кэмнэ кичэйэн үөрэтии — норуот тыла чөл туруктаах буоларыгар, кэнчээри ыччакка улуу нэһилиэстибэни тириэрдэргэ олус суолталаах.

Этиллибиккэ олобуран, **төрөөбүт тылы уопсай үөрэхтээһин алын сүһүөх таһымыгар үөрэтии сыалын** үс хайысхаҕа араарыахха сөп:

1) үөрэнээччигэ төрөөбүт тыл туһунан билиини аан дойду туһунан научнай билии быстыспат сордотун быһыытынан инэрии, тыл үөрэҕин сүрүн балаһыанньаларын билиһиннэрии, онно олобуран, оҕо билэр-көрөр, толкуйдуур кыаҕын сайыннарыы;

үөрэнээччи дьону-сэргэни кытта төрөөбүт тылынан бодоруһар үөрүйэҕин, сана (*тыл*) култуурата киһи уопсай култууратын быстыспат сордото буоларын туһунан өйдөбүлгэ тирэҕирэн, сана (*тыл*) араас көрүнэр (*кэпсэтии, суруйуу, ааҕыы, өйтөн айыы, о.д.а.*) үөрэтэн, салгыы сайыннарыы;

үөрэнээччигэ төрөөбүт тыл норуот ытык өйдөбүллэригэр биирдэстэрэ буоларын быһыытынан ураты харыстабыллаах сыһыаны инэрии, хас биирдии киһи ийэ тылын сайыннарар иэстээҕин өйдөтүү.

Үөрэх былааныгар үөрэх предметин миэстэтэ

Саха тылын үөрэтии чааһа начаалынай үөрэхтээһини сүрүннүүр уопсай үөрэхтээһин бырагырааматыгар (*Примерная основная общеобразовательная программа начального общего образования*) бэриллэр төрөөбүт тылынан үөрэнэр кылаастарга аналлаах базиснай үөрэх былаанын 3 барыйааныгар тирэҕирэн быһаарыллар. Үөрэх тэрилтэтэ бэйэтин үөрэбин бырагырааматын, былаанын оносторугар онно баар булгуччулаах чааска киирбит предметтэр чаастарын тутуһара ирдэнэр. Онно эбии үөрэх былаанын талар чааһыттан бэйэтэ көрөн, ханнык баҕарар предмеккэ чаас эбэрэ, эбэтэр атын предмети эбии үөрэтэрэ көнүл.

Ити ыйыллар базиснай үөрэх былааныгар нуучча уонна төрөөбүт тылы үөрэтии чаастарын ахсаана тэннэнэн, ордук государственной статустаах төрөөбүт тыл үрдүк таһымна үөрэтиллэригэр усулуобуйа тэриллибитэ көстөр. Ону сэргэ төрөөбүт тылы үөрэтии нуучча тылын үөрэтиигэ тирэх буоларын ситиһэр туһуттан үөрэх матырыйаалын аттарарга табыгастаах балаһыанньа үөскүүр.

Үөрэх федеральнай базиснай былаанын үһүс барыйааныгар олобураң, саха оскуолатын начаалынай кылаастарыгар “Саха тыла” биридимизти үөрэтиигэ барыта холбоон 360 чаас бэриллэр:

Кылаас	Нэдиэлэ чааһын ахсаана	Сылга барыта
1	3	48
2	3	102
3	3	102
4	3	102
4 сыл устата	12	360

Ытык өйдөбүллэри үөрэх предметин ис хоһоонугар киллэрии

Начаалынай кылааска саха тылын үөрэтии оҕоҕо ытык өйдөбүллэри (духуобунай сыаннастары) инэриигэ улахан суолталаах. Киһи аймах үйэлэртэн үйэлэргэ өрө тутан илдьэ кэлбит ытык өйдөбүллэрэ (духуобунай сыаннастара) төрөөбүт тыл эгэлгэтигэр, кэрэтигэр сөнөллөр. Ол курдук үөрэтии ис хоһоонугар тыл үөрэбин сүрүн хайысхаларын сэргэ уруок, кэпсэтии (бодоруһуу) тиэмэтин, үөрэтии матырыйаалын быһыытынан төрөөбүт дойду, ийэ дойду, төрөөбүт тыл, айылба, үлэ, төрүт дьарык, ыал, дьиэ кэргэн, айымньы уонна кэрэ эйгэтэ, көңүл, кырдьык, үтүө сана, киһи аймах, аан дойду омуктарын тылларын уонна култууратын эгэлгэтин курдук ытык өйдөбүллэр (духуобунай сыаннастар) киириэхтээхтэр.

Ытык өйдөбүллэри үөрэх предметин ис хоһоонугар киллэрии

Начаалынай кылааска саха тылын үөрэтии оҕоҕо ытык өйдөбүллэри (*духуобунай сыаннастары*) инэриигэ улахан суолталаах. Киһи-аймах үйэлэртэн үйэлэргэ өрө тутан илдьэ кэлбит ытык өйдөбүллэрэ (*духуобунай сыаннастара*) төрөөбүт тыл эгэлгэтигэр, кэрэтигэр сөнөллөр. Ол курдук үөрэтии ис хоһоонугар тыл үөрэбин сүрүн хайысхаларын сэргэ уруок, кэпсэтии (*бодорукуу*) тиэмэтин, үөрэтии матырыйаалын быһыытынан төрөөбүт дойду, ийэ дойду, төрөөбүт тыл, айылба, үлэ, төрүт дьарык, ыал, дьиэ кэргэн, айымньы уонна кэрэ эйгэтэ, көңүл, кырдьык, үтүө сана, киһи-аймах, аан дойду омуктарын тылларын уонна култууратын эгэлгэтин курдук ытык өйдөбүллэр (*духуобунай сыаннастар*) киириэхтээхтэр.

Үөрэби тэрийиии формалара: саңа билиини ылар уруок, комбинированнай уруок, уруок-күрэх, уруок-оонньуу.

Биирдиилээн, пааранан, бөлөбүнэн үлэ көрүңнэрэ ытыллаллар.

2. Үөрэх предметин ис хоһооно

Начаалынай оскуолаҕа төрөөбүт тылы үөрэтии уопсай үөрэхтээһин систиэмэтигэр саха тылын үөрэтэр предмет быстыспат сорҕото, «Филология» үөрэх уобалаһыгар төрүт буолар сүрүн куурус буолар. Онон үөрэтии сыала-соруга, тутула, ис хоһооно уонна түмүк ирдэбилэ үрдүкү кылаастарга төрөөбүт тылы сэргэ атын филологической предметтэри үөрэтиини кытта алтыһыннаран-ситимнээн торумнаар.

Төрөөбүт тылы начаалынай оскуолаҕа үөрэтии маннайгы кылааска «Бодоруһарга үөрэнэбит» диэн сана киирэр салааттан саҕаланар, ол кэнниттэн «Грамотаҕа үөрэтии» диэн үгэс буолбут ааҕарга

уонна суруйарга үөрэтэр салаа «Ааҕарга уонна суруйарга үөрэнэбит» сана аатынан үөрэтиллэр. Бу кэмнэ үөрэх былааныгар төрөөбүт тыл уонна литературнай ааҕыы чэастара бииргэ бэриллэллэр. «Ааҕарга уонна суруйарга үөрэнэбит» салаа кэннигитэн биирдэ төрөөбүт тыл уонна литературнай ааҕыы предметтэрэ тус-туска үөрэтиллэллэр. Ити кэмтэн ыла начаалынай оскуолаҕа төрөөбүт тыл предметин сүрүн ис хоһоонун тиһиктээхтик үөрэтии саҕаланар.

Төрөөбүт тылы начаалынай оскуолаҕа үөрэтии ис хоһоонун сүрүн хайысхалара үөрэтии түмүк ирдэбилин уонна сыалын-соругун ситиһэргэ аналлаах тутуу научнай балаһыанньалартан таныллар. Ити ирдэбилгэ олобуран, төрөөбүт тылы үөрэтии ис хоһоонугар манньык сүрүн научнай хайысхалар кириэрлэр:

- Бодуруһуу култуурата.
- Сана көрүнэ (*виды речевой деятельности*): истии, санарыы, ааҕыы, суруйуу.
- Тыл үөрэҕин тутуу салааларын туһунан уопсай өйдөбүл: фонетика, лексика, морфология, синтаксис.
- Сурук-бичик култуурата: таба суруйуу уонна сурук бэлиэтэ.
- Ситимнээх сананы сайыннарыы (*тиэкис туһунан сүрүн өйдөбүл*).

Сүрүн хайысхаларга кирибит тиэмэлэр ис хоһоонноро начаалынай оскуола үөрэнээччитин сааһын уратытын, өйүн-санаатын кыаҕын, билэр-көрөр дьоһунун учуоттаан таныллыахтаахтар.

Хонтуруоллуур ньыналар: *диктант, аахпыттан суруйуу, тест, ыраастык устуу.*

Рабочай программа структурата.

- Быһаарыы сурук;
- Үөрэх предметин өйдөбүл;
- Ытык өйдөбүллэри иңэрии түмүгэ (личностные результаты) ;
- Ис хоһооно
- Тустаах үөрэх предметин үөрэтии түмүгэ

8. Програаманы онордо

Жиркова Нюргуяна Николаевна, учитель начальных классов, высшей квалификационной категории.

Аннотация к рабочей программе по предмету «Родной язык» 2 класс на 2019-2020 учебный год

Төрөөбүт тылы 2 кылааска үөрэтии Российской Федерация уонна Саха Республикатын Төрүт сокуоннарыгар, Үөрэх туһунан сокуоннарыгар, «Россия гражданинын личноһун сирин-майгытын сайыннарыыга уонна иитиигэ концепцията», федеральной государственной үөрэх стандартара курдук государственной суолталаах докумуоннарга олобулар.

Бу рабочай программа С.С.Семенова, Н.Н.Васильева, Т.А.Скрябина “Төрөөбүт тыл” үөрэнэр кинигэҕэ тирэҕирэн оңуһулунна.

Төрөөбүт тылы 2 кылааска үөрэтиигэ программа манньык докумуоннарга олобуран оңуһулунна:

1.С.С.Семенова, Н.Н.Васильева, Т.А.Скрябина “Төрөөбүт тыл” 2 үөрэнэр кинигэ, 2015 с.

2.Закон РФ «Об образовании»

п. 2.7, ст.32 – о разработке учебных программ;

п. 6, 7, 8, ст9, п. 5, ст.14 – о содержании образовательных программ;

п. 2.23, ст.32 – об определении списка учебников в соответствии с утвержденными федеральными перечнями учебников;

п. 3.2, ст. 32 – о реализации в полном объеме образовательных программ.

3.Федеральный государственный образовательный стандарт начального общего образования, Приказ Минобразования и науки РФ от 06.10.2009г. №373 «Об утверждении и введении в действие федерального государственного образовательного стандарта начального общего образования».

4. Учебный план МБОУ «Кюереляхская СОШ имени С.Г.Коврова» в 2017-2018 учебном году. (Приказ Минобрнауки России от 03.06.2011г. №1994г. приложение «Изменения, которые вносятся в федеральный базисный учебный план и примерные учебные планы для образовательных учреждений РФ, реализующих программы общего образования, утвержденные приказом Министерства образования РС(Я) №01-16/2516 от 25.08.2011г., приложение «» Примерный учебный план для образовательных учреждений (ОУ) РС(Я), реализующих программы общего образования»).

5. Федеральная государственная үөрэх стандарда саха оскуолатыгар: (начаалынай уопсай үөрэхтээһин) = Федеральный государственный образовательный стандарт в якутской школе. Н.В.Ситникова, С.С.Семенова, Н.Н.Васильева уо.д.а.; Саха Респ. Үөрэбин министерствота, Саха Респ.национальной оскуолаларын чинчийэр научнай институт; -Дьокуускай: Бичик, 2011.

Үөрэх предметин өйдөбүлэ

Төрөөбүт тыл – көлүөнэттэн көлүөнэбэ бэриллэр ханнык баҕарар норуот улуу нэһилиэстибэтэ, киһи аймах ытык өйдөбүллэригиттэн (сыаннастарыттан) биридэстэрэ.

Төрөөбүт тыл – оҕоҕо тулалыыр эйгэтин кырабытык билэр-көрөр, чугас дьонун-сэргэтин кытта истиһник бодоруһар, изииттэ уһуктар, өйө-санаата сайдар, өбүгэтин утумнуур сүрүн эйгэтэ. Начаалынай үөрэхтээһин таһымыгар нуучча уонна төрөөбүт тылы үөрэтиигэ тэң таһымнаах түмүк ирдэнэр. Төрөөбүт тыл атын үөрэх предметтэрин кытта бииргэ оҕо личность быһыытынан сайдыытын хаачыйыахтаах, ону сэргэ урукку өттүгэр ирдэммэт сана булгуччулаах ирдэбили – үөрэнээччигэ үөрэх дэгиттэр дьайыыларын иңэриэхтээх.

Начаалынай оскуолаҕа төрөөбүт тылы Үөрэтии предметэ атын үөрэх предметтэрин ортотугар үөрэнээччи тылын-өһүн уонна өйүн-санаатын сайыннарар, сүрүн үөрэнэр үөрүүбүтү иңэрэр кыабынан бас-көс балаһыанньаны ылар предмет буолар. Онон бу предмети үөрэтии таһымттан саха оскуолатыгар начаалынай үөрэхтээһин уопсай туруга, үөрэнээччи салгыы сүрүн оскуолаҕа ситиһиилээхтик үөрэнэрэ тутулукаах.

Төрөөбүт тылы үөрэтии сыала:

1. Үөрэнээччигэ төрөөбүт тыл туһунан билиини аан дойду туһунан научнай били быстыспат сорботун быһыытынан иңэрии, тыл үөрэбин сүрүн балаһыанньаларын билиһиннэрии, онно олобуран, оҕо билэр-көрөр, толкуйдуур кыабын сайыннарыы;

2. Үөрэнээччи дьону-сэргэни кытта төрөөбүт тылынан бодоруһар үөрүүбүтү, сана (тыл) култуурата киһи уопсай култууратын быстыспат сорбото буоларын туһунан өйдөбүлгэ тирэҕирэн, сана (тыл) араас көрүнэр (кэпсэтии, суруйуу, ааҕыы, өйгөн айыы, о.д.а.) үөрэтэн, салгыы сайыннарыы;

3. Үөрэнээччигэ төрөөбүт тыл норуот ытык өйдөбүллэригиттэн биридэстэрэ буоларын быһыытынан ураты харыстабыллаах сыһыаны иңэрии, хас биирдии киһи ийэ тылын сайыннарар иэстээбин өйдөтүү.

Үөрэх былааныгар үөрэх предметин миэстэтэ

Үөрэх федеральнай базиснай былаанын үһс барыйааныгар олобуран, саха оскуолатын начаалынай кылаастарыгар төрөөбүт тылы үөрэтиигэ сылга 102, нэдиэлэбэ 3 чаас бэриллэр.

Ытык өйдөбүллэри үөрэх предметин ис хоһоонугар киллэрии

Начаалынай кылааска саха тылын үөрэтии оҕоҕо ытык өйдөбүллэри (духуобунай сыаннастары) иңэриигэ улахан суолталаах. Киһи аймах үйэлэртэн үйэлэргэ өрө тутан илдьэ кэлбит ытык өйдөбүллэрэ (духуобунай сыаннастара) төрөөбүт тыл эгэлгэтигэр, кэрэтигэр сөнөллөр. Ол курдук үөрэтии ис хоһоонугар тыл үөрэбин сүрүн хайысхаларын сэргэ уруок, кэпсэтии (бодоруһуу) тиэмэтин, үөрэтии матырыйаалын быһыытынан төрөөбүт дойду, ийэ дойду, төрөөбүт тыл, айылҕа, үлэ, төрүт дьарык, ыал, дьиэ кэргэн, айымньы уонна кэрэ эйгэтэ, көңүл, кырдьык, үтүө сана, киһи аймах, аан дойду омуктарын тылларын уонна култууратын эгэлгэтин курдук ытык өйдөбүллэр (духуобунай сыаннастар) киириэхтээхтэр.

Үөрэби тэрийиш формалара: саңа билиини ылар уруок, комбинированнай уруок, уруок-күрэх, уруок-оонһуу.

Биирдиилээн, пааранан, бөлөбүнэн үлэ көрүңнэрэ ытытыллар.

Үөрэх предметин ис хоһооно

Төрөөбүт тылы начаалынай оскуолаҕа үөрэтии ис хоһоонун сүрүн хайысхалара үөрэтии түмүк ирдэбилин уонна сыалын-соругун ситиһэргэ аналлаах тутах научнай балаһыанньалартан таһыллар. Ити ирдэбилгэ олобуран, төрөөбүт тылы үөрэтии ис хоһоонугар манньк сүрүн научнай хайысхалар киирэллэр:

-Бодоруһуу култуурата.

-Саңа көрүңэ (виды речевой деятельности): истии, саңарыы, аабыы, суруйуу.

-Тыл үөрэбин тутаах салааларын туһунан уопсай өйдөбүлэ: фонетика, лексика, морфология, синтаксис.

-Сурук-бичик култуурата: таба суруйуу уонна сурук бэлиэтэ.

-Ситимнээх саңаны сайыннарыы (тиэкис туһунан сүрүн өйдөбүл).

Хонтуруоллуур ньыналар: *диктант, аахпыттан суруйуу, тест, ыраастык устуу.*

Рабочай программа структурата.

- Быһаарыы сурук;
- Үөрэх предметин өйдөбүлэ;
- Ытык өйдөбүллэри иңэрии түмүгэ (личностные результаты) ;
- Ис хоһооно
- Тустаах үөрэх предметин үөрэтии түмүгэ

8. Програаманы онордо

Потапова Раиса Сидоровна, учитель начальных классов, высшей квалификационной категории.

Аннотация к рабочей программе по предмету «Родной язык»

3 класс на 2019-2020 учебный год

«Саха тыла» предметиүөрэтэргэоноһуллубутүлэлиирбырагыраамаСаха тыла үлэлиирбырагыраама : 1-4 кылаас / Л.В Захарова. – Дьокуускай :Бичик, 2017. – 48с. («Саха оскуолата» систиэмэтэ) тирэҕирэноһулунна.

Үөрэтэркинигэ:

- Захарова Л.В. уо.д.а. Саха тыла. 3 кылаас:

уопсайүөрэхтээҕинтэрилтэлэригэрүөрэнэркинигэ: иккичаастаах –

Дьокуускай: Бичик, 2017

ҮөрэхбырагырааматаФедеральнайгосударственнойүөрэхстандардыгар, «Россия гражданинынлиичинэһинсиэрин- майгытынсайыннарыыгауоннаитиигэкэнсиэпсийэтигэр», үөрэхбиридимитинүөрэтиитүмүктэригэр олобуран сурулунна.

Үөрэхпредметинсыалауоннасоруга:

Начаалынайоскуолаҕа төрөөбүт тылы үөрэтиипредметэатынүөрэхпредмэттэринортотугарүөрэнээччитылын-өһунуоннаөйун- санаатынсайыннаар, сүрүн үөрэнэрүөрүйэби интэрэҕкыабынан бас-көс балаһыанньанылар предмет буолар. Ононбупредметиүөрэтии таһымьтансахаоскуолатыгарначаалынайүөрэхтээһин уопсайтуруга, үөрэнээччисалгыы сүрүн оскуолаҕа ситиһиилээхтикүөрэнэрэтутулуктаах.

Оџо начаалынайоскуолаџа үөрэнэрсaaһыгарбилиитэ-көрүүтэ, тыла-өһөуоннаөйө-санаататэтимнээхтиксайдар, иэийиитэуоннасананырсанаатасудургутуколохсуйарбуолан, төрөөбүт тылы букэмнэ кичэйэнүөрэтии — норуот тыла чөл туруктаахбуоларыгар, кэнчээриыччаккалуунэһилиэстибэнигириэрдэргэолуссуолталаах.

3. Үөрэхбылааныгарүөрэхпредметинмиэстэтэ.

Саха тылын үөрэтии чааһа начаалынай үөрэхтээһини сүрүннүүр уопсай үөрэхтээһин бырагырааматыгар (*Примерная основная общеобразовательная программа начального общего образования*) бэриллэр төрөөбүт тылынан үөрэнэр кылаастарга аналлаах базиснай үөрэх былаанын 3 барыйааныгар тирэҕирэн быһаарыллар. Үөрэх тэрилтэтэ бэйэтин үөрэҕин бырагырааматын, былаанын оносторугар онно баар булгуччулаах чааска киирбит предметтэр чаастарын тутуһара ирдэнэр. Онно эбии үөрэх былаанын талар чааһыттан бэйэтэ көрөн, ханнык баҕарар предмеккэ чаас эбэрэ, эбэтэр атын предмети эбии үөрэтэрэ көнүл.

Программа сүрүн салаалара

- **Төрөөбүт тылбыт — саха тыла**
- **Дорџоон уонна таба санарыы**
- **Лексика.**
- **Графика.**
- **Морфология.**
- **Синтаксис.**

Саха тыла

3 кылаасүөрэнээччитигэрсылбүтүүтэирдэбиллэр:

- тылысастаабынанырытар (олоџо+сыһыарыылара);
- тылсаначаастарын, сүрүнбэлиэлэринбыһаарар (аат тыл, даџааһынаат, солбуйараат, туохтуур);
- этиитутаахуоннаойџосчилиэннэринбулар, дакаастыыр, бэлиэтиир;
- этиитгэнтылларситимнэринонорор, наадалаах тыл ситимнэринбулар;
- судургуэтииничилиэннэринэнырытар;
- этииараастарынбулар, быһаарарбуолуохтаах.
-

Бодоруһуу

3 кылаасүөрэнээччитигэрсылбүтүүтэирдэбиллэр:

- билэрдьонункыттаараасмиэстэџэ, араастүгэннэкэпсэтиинисатаансаџалыыр, түмүктүүр;
- үөрбүтүн, хомойбутун, тугусөбүлүүрүн, сирэринсирдээхтикбиллэрэр;
- тылдытытуһанарысатыыр;
- суруксудургукөрүнүн (эџэрдэ, суруккахарда) суруйарбуолуохтаах.

Иһинээџитэ

1. Быһаарыысурук
2. Үөрэхпредметинөйдөбүлэ
3. Үөрэхбылааныгарүөрэхпредметинмиэстэтэ
4. Үөрэхпредметинисхоһооно
5. Үөрэхпредметинүөрэтиитүмүгэ
6. Халандаарнай–тематическайбылаан

Аннотацияны онордо: Коврова Вера Егоровна, алын кылаасүрдүккатегориялаахчуутала.

Саха тылын предметигэр аннотация.
4 кылаас Л.В. Захарова, С.А.Баснаева ааптардаах «Саха тыла»

Саха тылын үөрэтии чааһа начаалынай үөрэхтээһини сүрүннүүр уопсай үөрэхтээһин бырагырааматыгар (*Примерная основная общеобразовательная программа начального общего образования*) бэриллэр төрөөбүт тылынан үөрэнэр кылаастарга аналлаах базиснай үөрэх былаанын 3 барыйааныгар тирэҕирэн быһаарыллар.

Үөрэх федеральнай базиснай былаанын үһүс барыйааныгар олобуран, саха оскуолатын начаалынай кылаастарыгар төрөөбүт тылы уонна литературнай аабыыны үөрэтиигэ 4 кылааска барыта холбоон нэдиэлэҕэ 5 чаас. Бу чаастартан **төрөөбүт тылы үөрэтиигэ** 3 чаас бэриллэр, сылга 102 чаас көрүллэр. Үөрэтэр бырагыраамма «Күөрэлээх орто оскуолата» МБУУӨТ 2019-2020 үө.дь. былааныгар уонна 2017 сыллаахха тахсыбыт Захарова Л.В., Баснаева С.А. ааптардаах «Саха тыла» үлэлиир бырагыраамаҕа олобуран оһоһулунна.

Үөрэтии Саха Республикатын Үөрэҕин министри эриистибиэтинэн көнгүллэммит Захарова Л.В., Баснаева С.А. ааптардаах «Төрөөбүт тыл»- 4 кылааска үөрэтэр босуобуйанан (Дьокуускай, «Бичик» изд. 2017 с.) барар.

Билигин төрөөбүт тыл, федеральнай государственнай үөрэх стандартын (ФГҮӨС) ирдэбилинэн, уопсай үөрэхтээһин булгуччулаах чааһыгар киирэн, базиснай үөрэх былааныгар (*федеральной*) миэстэтэ, үөрэтиллэр чааһа чопчу ыйыллан үөрэтиллэр таһыма урдээтэ. Алын сүһүөх оскуола таһымыгар төрөөбүт тылы үөрэх предметин быһыытынан үөрэтиигэ түмүк ирдэбили эмиэ федеральнай государственнай үөрэх стандарда сүрүннүүр.

Ити ааттаммыт докумуон быһыытынан, начаалынай үөрэхтээһин таһымыгар нуучча уонна төрөөбүт тылы үөрэтиигэ тэн таһымнаах түмүк ирдэнэр. Төрөөбүт тыл атын үөрэх предметтэрин кытта бииргэ оҕо личность быһыытынан сайдыытын хааччыйахтааҕа этиллэр, ону сэргэ урукку өттүгэр ирдэммэт сана булгуччулаах ирдэбили - үөрэнээччигэ үөрэх дэгиттэр дьайыыларын ингэриини киллэрэр.

Үөрэх предметин сыала уонна соруга:

Начаалынай оскуолаҕа төрөөбүт тылы үөрэтии предметэ атын үөрэх предметтэрин ортотугар үөрэнээччи тылын-өһүн уонна өйүн-санаатын сайыннарар, сүрүн үөрэнэр үөрүйэҕи инэрэр кыабынан бас-көс балаһыанньаны ылар предмет буолар. Онон бу предмети үөрэтии таһымыттан саха оскуолатыгар начаалынай үөрэхтээһин уопсай туруга, үөрэнээччи салгыы сүрүн оскуолаҕа ситиһиилээхтик үөрэнэрэ тутулуктаах.

Оҕо начаалынай оскуолаҕа үөрэнэр сааһыгар билиитэ-көрүүтэ, тыла-өһө уонна өйө-санаата тэтимнээхтик сайдар, иэйиитэ уонна саныыр санаата судургутук олохсуйар буолан, төрөөбүт тылы бу кэмнэ кичэйэн үөрэтии — норуот тыла чөл туруктаах буоларыгар, кэнчээри ыччакка улуу нэһилиэстибэни тиргэрдэргэ олус суолталаах.

Этиллибиккэ олобуран, **төрөөбүт тылы уопсай үөрэхтээһин алын сүһүөх таһымыгар үөрэтии сыалын** үс хайысхаҕа араарыахха сөп:

1) үөрэнээччигэ төрөөбүт тыл туһунан билиини аан дойду туһунан научнай билии быстыспат сордотун быһыытынан инэрии, тыл үөрэҕин сүрүн балаһыанньаларын билиһиннэрии, онно олобуран, оҕо билэр-көрөр, толкуйдуур кыабын сайыннарыы;

үөрэнээччи дьону-сэргэни кытта төрөөбүт тылынан бодоруһар үөрүйэҕин, сана (*тыл*) култуурата киһи уопсай култууратын быстыспат сордото буоларын туһунан өйдөбүлгэ

тирэҕирэн, сана (*тыл*) араас көрүнэр (*кэпсэтии, суруйуу, аабыы, өйтөн айыы, о.д.а.*) үөрэтэн, салгыы сайыннарыы;

үөрэнээччигэ төрөөбүт тыл норуот ытык өйдөбүллэриттэн биирдэстэрэ буоларын быһыытынан ураты харыстабыллаах сыһыаны инэрии, хас биирдии киһи ийэ тылын сайыннарар иэстээҕин өйдөтүү.

Үөрэх предметин ис хоѳооно тизмэлэринэн аттарыллыыта:

Хатылааһын – 5 чаас

Аат тыл. Аат тыл түһүктэниитэ– 16 чаас

Нууччалыы суруллар аат тыл түһүктэниитэ. – 6 чаас

Да5ааһын аат -13 чаас

Ахсаан аат – 3 чаас

Собуйар аат -5 чаас

Туохтуур- 23 чаас

Сыһыат – 7 чаас

Этии – 15 чаас

Сыллаа5ы хатылааһын- 9 чаас

Аннотацияны онордо: Алексеева Альберта Анатольевна, алын кылаас маннайгы категориялаах учуутала.